

9 BİN YILLIK DELİKANLI ÇUMRA

CİLT: 3 • SAYI: 12

ÇUMRA KÜLTÜR VE SANAT TOPLULUĞU ADINA :
SADIK GÖKCE- SEDAT ULUPINARLI-ANUŞ GÖKCE

25 MAYIS 2024 CUMARTESİ

ÜÇÜNCÜ
YAŞIMIZI
KUTLUYORUZ

YAYIN KURULU

- SADIK GÖKCE
- SEDAT ULUPINARLI
- ZEKİ TÜRKER
- ANUŞ GÖKCE
- MUSTAFA YAVUZ
- ÇOLAK
- ELİFE YILMAZ MISRAL

İÇİNDEKİLER

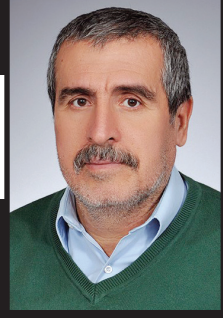
- ÜÇ YAŞINDAYIZ
- SADIK GÖKCE**
- İNSAN
- MERVE CURA**
- GÜÇ YÜK DENGESİ VE EĞİTİM
- PROF. DR. FIRDEVŞ GÜNEŞ**
- ÇAM AĞACINI NİÇİN SEVİYORUM?..
- DR. NAZLI RÂNÂ GÜREL**
- AYTİŞMA-ŞİİR
- MUSTAFA ARICI-ANUŞ GÖKCE**
- ESKİ ÇUMRA
- İBRAHİM DİNÇ**
- 19 MAYIS 1919'A GİDERKEN
- METİN EREN**
- EYÜP SABRİ HAYIRLIOĞLU (DİYANET İŞLERİ BAŞKANI)
- SEDAT ULUPINARLI**

ÜÇ YAŞINDAYIZ

Geçen gün arkadaşlarla oturdu sohbet ediyoruz.

SADIK GÖKCE

sadikgokce@hotmail.com

Konumuz ZAMAN...

"Günler ne çabuk geçiyor bir türlü anlayamıyorum" diyor birisi. Başka birisi "doğru" diyor. "Kırayı ödüyorum, tam rahatladım diyorum. Bir de bakmışım yeni kira vakti gelmiş. Günlerin ne hükmü ne de bereketi kaldı" diyor.

Gerçekten günlerin ve ayların bir hükmü kalmadı mı yoksa biz mi çok hızlı yaşayıp zamanımızı boşa harcadığımız için geçen günlerden bir şey anlamıyoruz?

Bir süredir elinizde tuttuğunuz ilaveyi çıkarıyoruz. Her ay bir adet hazırlayıp huzurunuzda geliyor ve lütfen bizi okuyun diyoruz. Kaç kişi bu çağrımıza cevap veriyor bilmiyorum ama biz okunuyormuş gibi yapıp yenilerini hazırlamaya devam ediyoruz.

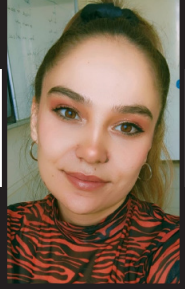
Bu yazıyı yazmak için bilgisayarın başına oturduğumda kafamda birçok konu beni yaz diye çılgık atıyordu. Hangisini yazayım derken bir ses tekrara düşme, çıkan diğer sayılara bak ondan sonra yazını yaz dedi. Ben de arşivimi açıp bugüne kadar çıkan sayılara şöyle bir göz attım. Bugüne kadar o kadar çok konuya değinmişiz ki hayret ettim. Ama ne yazmam gerektiğine de karar verdim. Meğerse bu 36. sayımız ile biz üç yaşını bitiriyormuşuz.

Bugünden itibaren üç yaşındayız. Geride bıraktığımız 36 ayda yani 3 yılda neler yaptık diye şöyle bir düşündüm. Bu süre zarfında dergimizin yanında bir adet Çatalhöyük kitabı hazırlamışız Çumra Kültür ve Sanat Topluluğu olarak. Bir adet Çumralı Şairler Antolojisi hazırlamışız. Çumra Belediyesi ve diğer STK'lar ile birlikte bir sempozyum düzenlemişiz. Çok ciddi bir iş olan bu sempozyumun altından layığı ile kalkmışız ve burada yapılan konuşmaları bir kitap halinde siz Çumralıların hizmetine sunulmasını sağlamışız.

Bir dergi çöplüğü olan ülkemizde üç yıl boyunca hem de her ay bir dergi çıkarabilmek büyük başarıdır. Biz Çumra Kültür ve Sanat Topluluğu olarak bunu başarmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bir diğer mutluluğumuz da çıkan bu dergimizde sadece Çumralı hemşerilerimizin yazılarına yer verilmiş olması. Yani Çumralı kelimeler yazdıkları ile bu derginin çıkmasını ve devam ettirilmesini sağladılar. Ortalama her sayıda altı yazının yer aldığını düşünürsek otuz altı sayıda 216 yazıya yer vermişiz. Yine her sayıda üç şiire yer verdik. Bu da 108 şiir eder. Hepsini toplarsak 344 farklı yazı demek. Bu yayınların haricinde bir yıldır her ayın ilk cuma günü sizler için şiir geceleri düzenliyoruz. Fasilasız her ay karşınızda oluyoruz. Gecelerimizde şiirin yanı sıra ilçemizin yetiştirdiği sanatçılarımız sahne alıyorlar. Yine ilçemizde yetişen Halk Oyunu ekiplerimiz bizlerle oluyor. Değişik zamanlarda sunuculuk ve teknik destek hizmetlerimizi farklı farklı isimler üstlendi. Bunlar üstlendikleri bu görevleri hakkı ile yerine getirdiler. Bu da bizi ayrıca mutlu etti. Çünkü gençlerimiz bizim geleceğimize diyorlar. Ve bu gençler bizi gelecek için umutlandırdılar. Çumra'mızın geleceğinden umut var olduk. NİYET HAYIR AKİBET HAYIR.

İNSAN

En büyük acılar sadece filmlerde mi olur? Yaşanan o büyük yıkımların filmlerde olduğunu sanır oyuncuların rollerini kusursuz oynadığına inanırdım. En büyük acının insan olduğunu insanları gerçekten tanımaya başladığımda anladım. İnsan sadece düzenli kemik parçalarına sahip değildi aynı zamanda duygu karmaşasına sahip bir yıkımdı. Hem kendi hayatına hem de başkalarının hayatına onca acıyı taşıyacak ve paylaşacak olan insandan başkası değildi. Hayatım ve düşüncelerim boyunca bunu anlamayı reddetsem bile gerçeği kabul etmem uzun sürmedi. Belki zamanında en büyük desteği insandan aldım, en ulu bilgiyi insandan öğrendim, kalbimdeki mutlu sevince; yüzümdeki tebessüme bir insan neden oldu. Fakat öğrendiklerim bunlarla sınırlı kalmadı. Çünkü insan mevcudattaki her şey gibi ikiye ayrılıyordu. Bir insanlar için yaşayan ve kendisini diğer insanlara adanmış merhametli bir insan; iki kendi duygularını, düşüncelerini ve kendi yaşantısını diğer insanlardan ön plana koyan ben merkezli insan... Daha çok ben merkezli insan tipiyle karşılaştım sanırım, merhametli insan tipi diğer iyi şeyler gibi azınlıktaydı. Belki de hayat bize gülü sunup dikenlerini batıracaktı ya da dikenini gösterip gülün değerini hatırlatacaktı. Hayat, kırk kapıyı kırk kere çaldırıp hikmeti kırkuncu kapıda gösterecekti ve yahut biz kırkuncu kapıya geldiğimizde pes edecektik. Kim bilir geçmişteki bütün kötü şeyler gelecekte bize buruk bir tecrübe olarak miras kalacaktı. İnsan her geçen gün biraz daha şaşırtacak ve sonraki olay bir önceki olayı aratmayacak nitelikte olacaktı. Çoğu zaman kalbimizden ağlayıp çoğu zaman en bir içimizden gülecektik. Bulduğumuz noktadan savrulup tekrar bulduğumuz alana koşarak gelmeyi de öğretecekti hayat. Gökte aradığımız pek çok şeyi

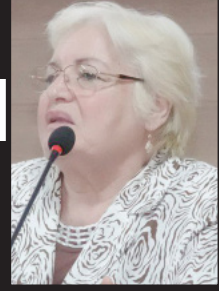
MERVE
CURA

burnumuzun dibinde bitirecekti. Zamanında sevdiğimiz şeyler için bize her şeyi yaptıracak olan hayat şimdilerde bizi sevdiğimiz o şeylerden köşe bucak saklayacaktı...

İnsan; hayat ve zaman çerçevesi içerisinde karmaşık bir yapıya sahipti. Ben kelimenin de karmaşık olması dolayısıyla İngilizce complicated (karmaşık) kelimesini kullanmayı tercih ediyordum. Varoluştan bu yana cevapsız kalan tek soruydu insan. Yaratılış, metafizik, din, felsefe, coğrafya daha nice si sorgulanmış ve birtakım açıklıklar getirilmişti. Kitaplar yazılmış hepsi için ayrı birimler oluşturulmuştu. Hepsi insan tarafından sorgulanmış, merak edilip araştırılmıştı. İnsan bütün bu anlam yoğunluğuna kapılmış kendini tam anlamda bulamamıştı. Üzen varlıkta insandı üzülen, sevmeyi bilen insandı nefret etmeyi tercih edende; gülen, yaralanan, aile kuran hep insandı. İnsandan sonra her şey hayat sahnesinde izleyici ya da yardımcıydı, başrol hep bir adım sonrasını isteyen insandaydı. Bu yüzden en büyük alan insana aitti. İnsan psikolojisinin sınırlarını belirleyen bu alanı hep merak etmişimdir. Peki bu alanı duygular mı oluşturuyordu yoksa istekler mi? Sanıyorum isteklerimizin tutsağında kayboluyoruz, isteklerimiz psikolojinin derinliğinde boğuyor bizi. Nasıl bir hayat yaşadığımız merkezimizi oluştursa da içinde bulunduğumuz durum daha belirleyici oluyor. İnsan, yalnızken daha korunmasız ve daha tutarsız. Kalabalık içinde kimliğimizi ararken asıl bize ulaşamıyoruz, kalabalığın bizim için ayarlamış olduğu kimliklere bürünüyoruz. Biraz bizden, biraz da kalabalık tarafından oluşturulan bu kimlik bir benliğe ait değil, bir özelliği de yok...

GÜÇ YÜK DENGESİ VE EĞİTİM

**PROF. DR.
FİRDEVŞ
GÜNEŞ**

Günümüzde eğitim önemli bir güçtür. Eğitimin amacı bireyin düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme, öğrenme gibi dil, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmektir. Bunlara geleceğin becerileri denilmektedir. Eğitime önem vermeyen ülkeler geleceğe kapısını kapatmış demektir. Eğitilmiş bir nüfusa sahip olmadan kalkınma ve gelişme olmamaktadır. Bunun için eğitime ağırlık verilmekte hem insanların hem de ulusların gelişmesine çalışılmaktadır. Diğer taraftan bilgi çağında yaşıyoruz. Bu çağda bilgi sürekli artmakta, bilgi ve iletişim teknolojilerinde hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Yeni bilgilere ulaşmak ve gelişmelere uyum sağlamak için hayat boyu öğrenme zorunlu olmaktadır. Hayat boyu öğrenme, bireyin kapasitesini üst düzeyde geliştirme, zihnini açma ve yenilikleri izlemeyi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca sürekli öğrenen, araştıran, sorgulayan, sorun çözen ve kendini geliştiren bireyler yetiştirmeye katkı sağlamaktadır. Bu nedenle okuldaki eğitim yeterli görülmemekte, hayat boyu öğrenme üzerinde de durulmaktadır. Eğitim sürecinde bireyin güç yük dengesine dikkat edilmekte ve yeni bilgilerle gücü artırılmaya çalışılmaktadır.

Peki, güç nedir? Güç, heyecan verici bir kavramdır. Tarih boyu farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. İlk çağlarda fiziksel güç olarak anlaşılması, en kuvvetli ve en hızlı olan güçlü kabul edilmiştir. Uygarlığın ilerlemesiyle birlikte güç babadan oğula miras yoluyla geçmiştir. Sanayi çağında ise sermaye gücü öne çıkmış, parası olan daha güçlü görülmüştür. Bilgi toplumu ile birlikte güç uzmanlaşmış bilgi olmuş, bilgiye ulaşanlar güçlü sayılmıştır. Bilgi gücü, paradan ve topraklardan değil sadece bilgiden gelmektedir. Günümüzde bu anlayış sürmektedir. Bilgiyi alan, kullanan ve üreten daha güçlü olmaktadır. Bilgi gücünün en önemli özelliği ise herkese açık olmasıdır. İnsanlar hayat boyu öğrenerek kendi-

lerini geliştirebilir ve bu güce ulaşabilirler. Eğitim gücünü açıklamak için Güç-Yük Sınır Modeli geliştirilmiştir. Bu modele göre her insanın bir gücü ve yükü vardır. Bireyin gücü yükünden ne kadar fazla olursa yaşam sınırı da o denli genişlemekte ve öğrenmeye vakit ayırmaktadır. Aksi takdirde sınırlı bir yaşam sürmekte veya yükün altında ezilmektedir. Güç-Yük Sınır Modeli şöyledir:

Güç: Modele göre birey gücünü hem kendisinden hem de toplumun kendisine sunduğu kaynaklardan alır. Güç, birbirini etkileyen iki değişkenden oluşur. Bunlar iç ve dış güçlerdir.

- Dış güç, bireyin sağlıklı ve zengin olması, aile ve akraba desteği, önemli dostlarının olması, görevi vb. Bunlar bireyin dış güç kaynaklarıdır.
- İç güç kaynakları, bireyin kendine güveni, psikolojisi, bilgili, becerikli ve deneyimli, olması, sorunlarla baş edebilmesi vb.
- Bireyin dış ve iç kaynaklardan aldığı güç toplam gücünü oluşturur.

Yük: Bireyin amacı, istekleri, ailesi, çevresi, rolleri, görevi vb. bireyin yükünü oluşturur. Yük, dış ve iç yük olmak üzere birbirini etkileyen iki değişkenden oluşur.

- Dış yük, iş, görev, aile, roller, sorumluluklar, anne-baba olma, çocuk sayısı, ekonomik durum, yaşamın getirdiği zorluklar vb.
- İç yük ise bireyin amacı, istekleri, beklentileri, gelecek planı, değerleri, ulaşmak istediği durumlar vb. bireye iç yük getirir.
- Dış ve iç yükler birbirini etkileyerek bireyin toplam yükünü oluşturur.

Sınır: Sınır, güç ile yük arasındaki ilişkidir. Birey yükün altından kalkmak için mevcut gücünü kullanır. Bireyin rahat bir yaşam sürdürmesi için mevcut yükünden daha fazla gücü olmalıdır. Yani ek gücü olmalıdır. Ek güç,

günlük temel görevleri yerine getirebilmek için zorunludur. Birey ek güçle, mevcut işlerini daha iyi yürütebilir, yeni çalışmalara girebilir, sosyal çevresini genişletir ve daha rahat hareket edebilir. Eğer bireyin mevcut yükünü aşmak için gerekli gücü yoksa sınırlı bir yaşam içinde sıkışıp kalır. Beklenmedik durumlara ve krizlere teslim olur. Ek güç, bireyin zihinsel sağlığı için de gereklidir. Birey, yaşamını genişletme, yeni projelere başlama, farklı ortamlara girme ve hobiler oluşturma gibi durumlarda ek güçten yararlanır. Ek güç, ya mevcut gücü artırmakla ya da mevcut yükü azaltmakla elde edilir. Bireyin yaşamı boyunca güç-yük dengesi sürekli değişir. Bu değişimler güçlü, denge ve dağılma durumu olmaktadır. Bunlar matematiksel olarak şöyle açıklanmaktadır:

1. Güçlü Durum: Bireyin gücü 4, yükü 2 ise 4 güç ile 2 yükünü karşılar ve geriye 2 gücü kalır. Bununla birey yaşam alanını genişletir, eğitime ve yeni projelere katılır, kendini geliştirmeye çalışır. Buna bağlı olarak psikolojik yaşamı düzelir, amaç ve isteklerini gerçekleştirebilir. Dolayısıyla eğitimle gücüne güç katar ve kendini sürekli geliştirebilir. Yeniliklere ve üretme zaman ayırır. Aile ve çevresine faydalı olur.

2. Denge Durumu: Bireyin gücü 4 yükü de 4 ise birey mevcut gücü ile yükünü karşılar ve geriye ek gücü kalmaz. Denge durumundadır. Denge durumundaki birey çok hassas bir yapıya sahiptir. En ufak bir olumsuzluk ya da ek yük dengeyi bozabilir. Bu durumda birey yaşamını güçlükle sürdürür ve kesinlikle risk almaz. Yaşamını genişletecek projelere ve eğitim çalışmalarına girmez. Kendini geliştiremez. Mevcut bilgi ve becerileriyle yetinir, bunlar da zamanla eskimeye başlar. Rutin işlerle yaşamını sürdürür. Bu durumdaki bireyler küçük desteklerle eğitime çekilmeli ve bilgilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır. Giderek yeni bilgilerle eğitim gücü artırılmalıdır.

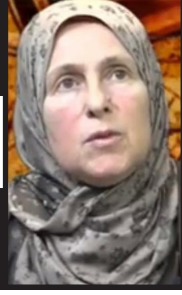
3. Dağılma Durumu: Bireyin gücü 2 yükü de 4 ise bu durumda birey 2 güç ile 2 yükünü karşılar. Geriye kalan 2 yük için gücü yoktur. Yükün altından kalkmak için güç ve destek arar. Bir süre bu duruma dayanır. Ancak gerekli gücü ve desteği bulamaması, zamanla bireyin güç-yük dengesini bozar ve

dağılma noktasına getirir. Birey yükün altında ezilmeye başlar. Psikolojik durumu, yük nedeniyle giderek bozulur ve kendini bekleyen krize teslim olur. Psikolojisi bozulan birey önce kendini ezen yüklerden, kurtulmaya çalışır. Örneğin ailesini ve işini terk etme, toplumsal görevlerden kaçma, değerlerden uzaklaşma, yasaklı maddelere yönelme, intihar etme gibi. Bazı bireyler ise saldırganlık ve şiddete yönelir, şiddeti bir sorun çözme yolu olarak görmeye başlar. Örneğin çocuklara ve kadına şiddet, tüm aileyi yok etme, trafikte ve sokakta şiddet gibi. Bazıları ise silah, bıçak gibi kendilerini güçlü gösterecek araçları taşır. Böylece aile, çevre ve toplumda sorunlara neden olurlar. Dağılma durumundaki bireyler eğitimle ilgilenmezler. Öğrenmeye istekli değildirlir. Bilgilerini yeterli görürler ve kendilerini geliştiremezler. Temel sorunlarla uğraşmaktan yeni gelişmelere ve toplumsal yaşama uyum sağlayamazlar. Kendileri, aileleri ve çevrelerine katkı sağlayamazlar. Bunlara ek güç verilerek eğitime çekilmeli ve kendilerini geliştirmeleri, sorunlarını çözmelerine yardımcı olunmalıdır. Eğitim ve yeni bilgilerle güç kazanmaları sağlanmalıdır.

Bazen bireyler iş kaybı, hastalık ve eş kaybı gibi nedenlerle mevcut gücünü beklenmedik şekilde kaybedebilir. Bazılarında yeni bilgiler öğrenme veya keşfetme duygusunda gerileme olabilir. Bireylerin yaşam döngüsü içinde yaşadıkları bu durumlar da eğitime katılmayı etkiler. Böyle durumlarda bireylerin güç-yük dengesi gözden geçirilmeli, ek güç oluşturacak çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Sonuç olarak günlük yaşamın temel görevlerini yerine getirmek, yeni çalışmalara girmek, başarılı olmak, yenilik ve üretim yapmak için bireyin gücü yükünden fazla olmalıdır. Bu nedenle yükün altında ezilen denge ve dağılma durumundaki bireylere yardım edilmelidir. Bunların eğitim ve yeni bilgilerle güç kazanmaları sağlanmalıdır. Böylece son günlerde ülkemizde görülen aile içi şiddet, çocuk ve kadına saldırı, intihar, tüm aileyi yok etme, toplumsal şiddet, çalışan görevlilere saldırı, yasaklı maddelere yönelme, trafikte ve sokaktaki şiddet gibi durumların önlenmesine çalışılmalıdır.

ÇAM AĞACINI NİÇİN SEVİYORUM?..

**DR. NAZLI
RÂNA GÜREL**

Nedendir bilmiyorum? Bugün bir efkâr bastı beni. Genellikle kişisel meselelerden değil toplumsal meselelerden düşünmeye dalarım. İnsan şahsı ile ilgili problemleri bir derece çözebiliyor. Ama toplumsal meselelere güç yetirmek pek mümkün olmuyor.

Çayımı alıp, arka balkonuma geçip oturdum. Bahçeye, balkonun hemen önüne diktığımız servilerin dalı bir dost eli gibi balkona doğru uzanmışlardı. Dalların arasındaki koyu, loş, huzur bahşeden serinlik içimi rahatlattı. Komşularım dalları ikinci katın pencerelerine doğru yükselen servilerime bakarak bana takılırlar sık sık... Hırsıza merdiven kurmuşsunuz diye. Ben de cevap veririm.

Benim evimde öyle altın, gümüş, mücevher cinsinden değerli eşyalar yok. En değerli varlığım kitaplarım. Onlar için gelecek hırsıza ben çay kahve de yaparım.

Çam ağaçlarının yalnız servi cinsi olanlarını değil, her türünü seviyorum. Ama servilerin yeri ayrı. Hem özellikle Dîvan Edebiyatımızın kazandırdığı çağrışımlardan, hem de mezarlarımızın baş ucunda sessiz ve sadık hizmetkarlar gibi dikilip durmalarından dolayı benim hayal dünyamda çok özel bir yerleri vardır. Ama dedim ya!.. Her türünü seviyorum çam ağaçlarının. Bu muhabbetin sebebini sık sık kendi kendime sormadan da edemiyorum. Neden bu kadar çok seviyorum çam ağaçlarını?..

Bencileyin biraz mesafeli oluşlarından mı? İğne yapraklarıyla adeta muhataplarına: "Bize fazla yanaşmayın... Az öte durun lütfen..." der gibi bir halleri var. Ayakkabı sanayisinden eczacılığa kadar pek çok alanda işe yarar; ürettiği bol oksijen de cabası? Ama alçakgönüllü ve kadirşinastır. Öyle hemencecik göze batan meyveleri yoktur. Kısa yoldan menfaat peşinde olanlara iltifat etmez. Acaba o yüzden mi seviyorum çam ağacını?.. İnsanlarla da başı pek hoş değildir. Bağları, bahçeleri, bostanları değil. Dağları tercih eder daha çok. Belki özgülüğüne düşkünlüğündendir, müda-

hale de kabul etmez. Öyle çam budansın, aşılansın? Ben duymadım, ya siz?.. Niçin seviyorum çam ağacını? Birçok sebep peş peşe sıralanıyor zihnimde ama hakiki sebebin daha başka olduğunu seziniyorum.

Niçin seviyorum?.. Niçin seviyorum?.. Niçin bu denli huzur ve güven telkin ediyor bana?..

Derken servinin dallarına konan minik bir serçe adeta bana ip ucu veriyor. Ve ben suyun kaldırma kuvvetini bulduğu için hamamdan dışarı çırucıplak koşarak bağırarak Arşimet gibi yüksek sesle olmasa da buldum... buldum... deyiveriyorum. (Bu arada eğer bu hikâyeye olmasa suyun kaldırma kuvveti, nasıl ve kimin tarafından bulunduğu sanırım insanların pek de akıllarında kalmazdı.) Gelelim biz tekrar çam ağacının hikâyesine. Benim çam ağacını bu kadar sevmemin gerçek sebebine; ki o da gerçekten bir hikâyedir...

Kış mevsimi yaklaşır. Bütün kuşlar sıcak güney illerine doğru yol alırlar. Ama kanadı kırık bir kırlangıç bu yolculuğa katılamaz. Ormandaki ağaçları teker teker gezerek kendisine barınacak bir yer arar. Önce meşe ağacına gider. Minik kuşun isteğine "olmaz!... Sen benim palamutlarımı yersin..." diye cevap verir yaşlı meşe. Sonra kayına ondan da olumlu bir cevap alamaz bizim kırlangıç. O ağaç senin, bu ağaç benim bütün ormanı gezinir de yalnız çam ağacından olumlu cevap alabilir. Alt dallarından birisini aşağı doğru eğerek "... Buyur dallarımın arasına minik kırlangıç tabii kışı geçirmen için seni dallarımın arasında misafir edebilirim?" diye hüsnü kabulle dallarının arasındaki kuytu bir köşeciği minik kırlangıca yuva olarak tahsis eder çam ağacı.

Bu iyiliği karşılıksız kalmaz. Kış baba da sert esintilerle bütün ağaçların yapraklarını yerle yeksan eden rüzgâra emreder. Sakın çam ağacının yapraklarına

dokunma. Orada minik ve yaralı bir kır-langıç barınıyor. Ve işte o günden beri bütün ağaçların yaprakları dökülür de rüzgâr çam ağacının yapraklarını dökmeğe kıyamazmış...

Galiba ne zaman bir çam ağacı görsem, küçük kuşla kendisini özdeşleştiren o çocukluk anım nüksediveriyor. Ve ben efkarımı, çaresizliğimi unutup o dalların arasında tıpkı o yavru kuş gibi huzuru ve güveni yaşıyorum. Çocukluğumda yüreğime tesir eden bir hikâye bana ömür boyu ben hiç farkında olmasam da eşlik ediyor. Bana huzur ver-

mekle de kalmıyor, iyilik yapmayı, iyiliğin karşılıksız kalmayacağını da telkin ediyor.

İşte edebiyatın gücü!.. Nereden kaynaklandığını çoğu zaman kestiremediğimiz ömürlük sevgilerimizin ve nefretlerimizin doğum anı? Çocuk ruhların gıdası. Acaba çocuklarımız bu gıdadan yeterince istifade edebiliyorlar mı?..

Not: Anı mahiyeti de taşıyan bu yazı yaz tatilinin yaklaştığı şu günlerde ebeveynlerin özellikle dikkatine sunulur.

AYTIŞMA

Çumralı iki şairimizin verilen ayak üzerine 19 Mayıs üzerine yaptığı atışma

AYAK: Âşık Ahmet Şener
On dokuz Mayıs'ı sanma sıradan.
Ata'nın Samsun'a çıktığı gündür.

Aldı Hadimi:
On dokuz Mayıs'ı sanma sıradan
Ata'nın Samsun'a çıktığı gündür.
Ne kadar geçerse geçsin aradan
Dün gece meş'ale yaktığı gündür

Aldı Anuş:
Samsun'da gördü ki manzara çetin
Ne kadar kötüymüş bahtı milletin!
Zincirini kırmak çün esaretin
Umuda bir ışık çıktığı gündür.

Aldı Hadimi:
Okunmaz olmuştu adım ve sanım
Dayandığım bir tek şu asil kanım
Dünyaya yeniden doğuşum benim
Milletim bayrağı çektiği gündür.

Aldı Anuş:
Yurdunu dolaştı hep adım adım
Her evde bir telaş, asker evladım
Seni vatan için kurban adadım
Ananın kınasın yaktığı gündür.

Aldı Hadimi:
Mustafa Kemal'dir doğuştan adım
Artık bozulmuştu ağızda tadım
On Dokuz Mayıs'tan şudur ki yâdım;
Milletin gözüme baktığı gündür.

**MUSTAFA
ARICI**

**ANUŞ
GÖKÇE**

Aldı Anuş:
Türk oğlu Türk korkar mı ki hiç düşmandan?
Sakarya'da gavur korktu taşmandan
Dumlupınar emri ile koşmandan
Yunan'ın kanını döktüğü gündür.

Aldı Hadimi:
Karşımda dizildi dünya karması
Bedeldir milletin dimdik durması
İstiklal aşkının beni sarması
Mehmed'in süngüyü taktığı gündür.

Aldı Anuş:
Cesaret yaraşır Türk'ün erine
Vatan sevdasıyla coşkun serine
Yüreği dönse de yangın yerine
Zalimin burcunu yıktığı gündür.

Aldı Hadimi:
Hadimi on dokuz Mayıs nefesin
Kıyamete kadar duyulsun sesin
Mazlumlar için kim ne derse desin
Nurlu bir şafağın söktüğü gündür.

Aldı Anuş:
Anuş der karanlık bastı yurduma
Ancak soydaşların geldi yardıma
Selam durdu mavi gözlü kurduma
Yağının ümüğün sıktığı gündür.

başlattığı İstanbul-Bağdat Demiryolu hattı inşaatı. (1894-1913)

2. Hayiroğlu Köyünden Kurukafa Mehmet Efendi'nin ısrarla uğraştığı ve Avlonyalı Ferit Paşa'nın yaptırdığı (bitimi:1914) daha sonra Konya Ovası Sulama İdaresi olarak gelişen Çarşamba Çayı üzerindeki DSİ (o dönemlerde DSİ teşkilatına ISKA denirdi)teşkilatının kurulmasıdır.

Şimdi 1920'li yılların başında Okçu Köyüne gelen H. Hüseyin amcanın anlattığı Çumra'ya gelelim. Onun ifadesiyle "Çumra'ya geldiğimde; Çumra dikenli bir ovardı. Sürülmemiş bir meraydı. Tavşan ve Al Keklik avlanan bir araziydi" demişti. Şimdi onun anlatımıyla o yıllarda Çumra'da bulunan kişileri ve gelişmeleri anlatacağım.

İstasyon Şefi Ermeni ANTION, Sulama Müdürü ise Ermeni Antion'un kayını EŞKERİON isminde biriymiş. Bunların dışında yukarıda ki şahısların getirttiği 2 Katolik Alman varmış. Bunlardan biri şarap satar, diğeri ise alel usul bir yerde ekmek üretirmiş. Daha sonra Çumra'ya İçeri Çumra'dan Ali isminde bir kasap da geliyor. Bu arada Batumlu Derviş adında biri tarafından eski hükümet binasının kuzey doğusunda ulu ağaçların altında seyyar bir kahve açılmış. Sonrasında Yörük Camili Köyünden Mustafa isimli bir şahıs tarafından bir bakkal dükkânı açılmış.

Bütün bunların yanında Çumra'nın en önemli şahsiyetlerinden biri ise 8-10 erden oluşan Jandarma Karakolunun Amiri Edirneli Ahmet Çavuşmuş. Aslen Arnavut olan Ahmet Çavuş çok yetkili biriymiş. Çumra çevresi kadar Koçhisar ve Haymana taraflarında dahi eşkıyayı kovalar, vurup kırar, yakalar getirirmiş. Jandarma karakolu şimdiki belediye parkında olup, Ahmet Çavuş'un evi ise Atatürk İlkokulunun karşısındaki eski garajın olduğu yerdeymiş. H. Hüseyin Amca DSİ'nde işçilik sonrası bir süre gece bekçiliği de yaptığı için Karakol Komutanı ile çok yakınmış. "Çok samimi idik bana çok faydasının oldu" diye anlatmıştı."

Çumra'nın ilk yerleşim yeri İzzetbey Mahallesidir. Bu isim o yıllarda Konya Valisi olan İzzet Beyden alınmıştır. Bu mahallede yerleşimin çoğu Almanlar tarafından yapılmış bina ve barakalardan oluşmuştur. Aslında Çumra'nın ilk binası İstasyon binası ve DSİ ait tek bir bina imiş.

Atatürk bu dönem trenle geldiği istasyon binası ve baraj çevresini görünce Konya ile Karaman arasındaki uzaklığı da düşü-

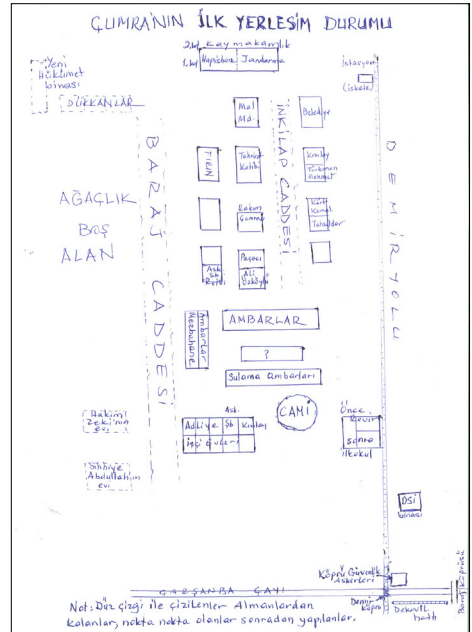
nerek "burası ilçe yapılınsın" emriyle yeni bir dönem başlamıştır.

O günlerin Çumra'sını anlatan Celal Karaca ağabeyden bahsetmek istiyorum şimdi size.

Celal Ağabeyin babası Şefik Kemal Karaca (Kürt Kemal) aslen Bitlislidir. Bitlis'i Rus işgali sebebiyle terk ederek Konya'ya gelmiştir. Kürt Kemal idadi (lise) mezunu olduğundan Konya Adli Teşkilatında çalışmaya başlamış. 1 yıl Bozkır adliyesinde çalıştıktan sonra 1927'de Çumra'ya gelerek Adli Teşkilatı kurmuştur. Burada Sorğu Hakimliği (Müstantik) ve Noterlik yapmıştır. Adliyeye daha sonra Hâkim Zeki Bayrakçı atanarak görevi devralmıştır. 1921 yılında doğan Celal ağabey ilkokulu Çumra'da, ortaokulu amcasının yanında Adana'da okumuştur.

Lise ve Hukuk Fakültesini Ankara'da amcasının yanında okumuş, Hukuk Fakültesini 1947 yılında bitirmiştir. Ankara Gazi Lisesinde okurken arkadaşlarından biri Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün oğlu Ömer İnönü imiş. Mezun olduktan sonra, bir süre İstanbul'da avukatlık yapmış daha sonra ailenin yanına Çumra'ya dönerek ticaretle meşgul olmuştur. Celal Ağabey Atatürk'ü yakından görmüş, cenazesinde bulunmuş, Etnografya müzesine taşınmasını da izlemiştir.

Celal Karaca'nın bizzat yerlerini göstererek bana anlattığı Çumra'nın yerleşim planı EK- 1 dedir.

Şemada görülen Almanlardan kalan bu evler, resmi daire, gelen memurlara ve

Çumralılara ev olarak kiralanmış ve satılmıştır. Bunlardan bazılarının kimler tarafından kullanıldığı ve alındığı gösterilmiştir.

Ayrıca ambar ve işçi evleri olarak kullanılan bazı yerler, Askerlik Şubesi, Adliye, Revir, Kızılay, okul gibi çeşitli amaçlarla kullanılmıştır.

Çizelgede daha sonra yapılan binalar nokta- nokta ile gösterilmiştir.

Şimdiki belediye binası yerinde Almanlardan kalan 2 katlı bir binanın 1. Katında jandarma ve hapishane, 2. katında ise Kaymakamlık varmış.

Daha sonra yapılan hükümet binası ihalesini Konyalı Müteahhit Ahmet Yapıcı almış. Bu binanın taşlarını da DSİ'de çalışan Türk Mühendislerin aracılığıyla H. Hüseyin Çelik amca temin etmiş. Taş ocağı Okçu ile Arkören Köyleri arasında daymış. Hasan Hüseyin amca taş ocağını çalıştırır, çıkan taşları Okçu Köyündeki köylülerin at arabalarıyla Çumra'ya taşır. Ayrıca Çumra Çarşı Camisinin taşlarını da yine H. Hüseyin Amca Austin marka bir kamyon olarak Karadağ'dan taşır.

Celal Ağabey şimdiki belediye çay bahçesinin yol kenarındaki yaşlı dut ağaçlarının da Almanlardan kaldığını, anıt ağaç olabileceğini anlatmıştı.

Çarşamba Çayının üzerindeki demiryolu köprüsünün yanında DSİ tarafında bir bina olduğunu, bu binanın 1940-45 yılları arasında köprünün güvenliği için görevlendirilen askerlerin kullandığını anlatmıştı.

Barajın yapılması için demiryolu ile gelen malzemelerin baraj sahasına taşınması için; demir köprünün yanında, ırmağın yamacına Almanlar bir dekovil hattı yapmışlar. Daha sonra Almanların bıraktığı bu ray ve taşıma aracı Çumralı çocukların uzun müddet eğlencesi olmuş.

Çumra önce Nahiye olmuştur ve Hadimli biri demiryolu yanındaki Almanlardan kalan bir barakada Nahiye Müdürlüğü yapar. Daha sonra Belediye olunca da sulamada memur olan Rakım Çumralı ilk Belediye Başkanı olur. Belediye binası da yine Almanlardan kalan istasyonun yanında ki ilk bina olur. Daha sonra 1943 de bu binayı Kürt Kemal alır ve orada yaşarlar. O yıllar Çumra'nın nüfusu çok azdır. Nüfusun artırılması için çalışılır. Ancak Yörük Köylerinden ve diğer yakın çevreden; bataklık ve çamur Çumra ile kimse ilgilenmez.

Dağ köylerinden aileleri getirmek isterler.

Başkan Rakım Çumralı DSİ'de çalışırken arkadaşı olan H. Hüseyin Çelik'le o dönem maliyede çalışan Şarklı Kürdün oğlu Mahmut'a ait üstü bez örtülü bir taksi ile dağ köylerine giderler. Buralarda onlara bedava arsa vereceklerini söyleyerek kendilerini Çumra'ya çağırırlar. İsim tespiti yapılır. Bir köyden 8-10 kişinin ismini de yazarlar ise de daha sonra hepsi gelmekten vazgeçer. Çumra'ya ilk yerleşen 1927 Balkanlardan gelen Göçmenler İzzetbey Mahallesi, daha sonra 1936 da gelen Göçmenler de Bardakçı mahallesi yerleştirilir.

Çumra'da ilk binayı Batumlu Cemil Efendi yaptı. Yakın zamanda yıkılan Devlet Hastanesinin karşısında şimdiki İş Bankasının çapraz köşesinde bulunan bu bina uzun süre dikkat çeker.

Çumra'da ki ilk hamamı Kaymakam, hazine arazisine ekin ektirerek kazanılan para ile yaptırmış.

Çumra'ya ilk elektrik jeneratörle 1950 yılında gelmiş. Elektrik öğleyin 1,5 saat, akşam ise mevsimine göre hava kararmadan başlar ve 24:00'da kapatılmış. Su ihtiyacı önce DSİ'den alınıyormuş daha sonra değişik yerlerden getirilmiş.

Çumra'da ofis teşkilatı 1936'da kurulmuş.

Çumra'da Doktor olmadığından Sıhhiye Abdullah Efendi halka sağlık hizmeti verirmiş.

Çumra ile ilgili bir Osmanlıca belgeden ilk tespitlerim:

28 Teşrin evvel 1928 yılında yapılan Umumi Nüfus Tahririnin Konya Vilayeti'nin Çumra ilçesi;

1298 kadın, 1271 erkek, toplam 2569. Merkeze tabi köyler 12.928, sair nahiye ve köyler 21.228. Toplam köyler 24.156 tüm ilçe 36.725.

Çumra kazasının Dinek, Akviran namalarında iki nahiyesi ve 24 karyesi, Dinek nahiyesinin 19 karyesi, Akviran nahiyesinin 22 köyü vardır.

Çumra kazasında Hacı Raşit Bey fabrikası un üretmekle iştiğal ediyor.

Fabrika sahipleri Hacı Raşit Bey ve şürekası. Türk tabiiyetinden, tarihi tahsirleri 324 senesi, kuvvai muharikan cinsleri 35 beygir kuvvetinde, bir senelik istihsalli 2.000.000 kilo.

Çumra'nın Karkın karyesi Türkmenzade Bey'in fabrikası un üretmekte. Sahipleri Türkmenzade Hacı Recep oğlu Mahmut ve şürekası, TC, 317 senesi kurulmuş. Gaz motoru 38 beygir gücünde, yıllık üre-

timi 3.240.000 kilo.

Kaymakam: Mustafa Bey Mal

Müdürü: Ziya Bey

Müftü: Adem Efendi Hükümet

Tabibi: -----

ÇUMRA SULAMA TEŞKİLATI

Çumra Sulama Teşkilatı bilindiği gibi Almanlar tarafından yapılmıştır. Ancak 1. Cihan Harbinin başlamasıyla bazı eksikler bırakarak ayrılmışlardır. Tali kanallarını yapacak Alman araçları da buradadır. O dönem işlerin tamamlanması için DSİ’nde iki Alman ve bir Türk Mühendis vardır. Daha önce bahsettiğim H. Hüseyin Çelik amca Okçu’ya yerleşince DSİ’de işçi olarak çalışmaya başlar. Çok çalışarak amirlerine kendini sevdirmiş. Bu nedenle kanalın eksik kapak inşaatlarını ona vermişler. O dönem Çumra’da bunu yapacak Müteahhit de yokmuş. İhalesiz alınan bu inşaatlar bazen 4-5 yerde birden sürdürülmüş. H. Hüseyin amca bu inşaatların kontrolünü gece gündüz bisikletiyle gidip kontrol edermiş. Bu işlerden çok iyi para kazanmış. Okçu’ya yerleştikten 3 yıl sonra Karamankırın’ın yanında Çarşamba Çayının karşısındaki 100 dönümlük çiftliği satın almış. O dönem herkes bu parayı nasıl kazandığını hayretle karşılamış. 100 dönümlük araziye arpa buğday ekmiş ilave olarak bir dönem 12 dönümlük meyve bahçesi yapmış. Daha sonra ektiği bostanı da Adana’da satarak çok para kazanmış. Bir süre sonra Çumra’ya da ev yaptırarak buraya taşınmış. Tarımın yanında aklı, ataklığı ile çevresi ile çok iyi diyalog kurarak o dönemin protokolü ile de ilişkilerini geliştirmiş.

H. Hüseyin Amca Çumra’da 18 yıl buğday ve tuz ticareti, Arıkören Köyünde değirmencilik, 13 yılı aşkın Hotamış Gölünde balıkçılık ticareti ile meşgul olmuştur. Çumra’da birçok yeni aleti kendisinin getirdiğini anlatmıştı. Çumra’da öküz ve atla başlayan çiftçiliğinde; ilk gazlı motor Ferguson, Türk Traktörü, biçerdöveri getiren o olmuştur. Çumra’ya birçok yeni aleti kendisinin getirdiğini anlatmıştı. Çumra’ya ilk motosikleti de getirdiğini anlatmıştı.

Çumra’ya geldikten sonra evinin bahçesinde, balıkçılık yaparken Rus Kazakların hazırladığı özel ikramlarla, Arıkören’de ki değirmenin bahçesinde Çumra protokolüne düzenlediği müzikli eğlenceler meşhurmüş.

ÇUMRA’DA EĞİTİM

Çumra’da ilk ilkokul Almanların yaptığı

ve revir olarak kullanılan, bugün büyük silonun yapıldığı yerdeymiş. Daha sonra Agah’ın değirmenin oraya, daha sonra da bugün ki Atatürk İlkokulunun bulunduğu yere taşınmış. (1940-1942 yılları)

ÇUMRA’NIN İLK EĞİTİMCİLERİ

Kemal Bey

Sadullah Bey

Rıfat Oktay

Vasfi Bey

Hayri Bey

Orhan Anadolu

O yıllar Okçu’dan, Çumra’ya yürüyerek gelen öğrenciler vardır. Bunlardan birisi de Kuzucu Köyünden gelerek Okçu’da teyzesinin yanında kalan Çumra’ya okula gitmek isteyen Ali Taş’tır. O yıllar okulun Müdürü olan Rıfat Oktay Bey, Ali Taş’ı okula kabul etmez. Babası Osman Amca da okul müdürünün Kaymakama şikâyet eder. Kaymakam tarafından, müdüre almama sebebi sorulunca; sıranın olmadığını söyler. Varlıklı biri olan Osman amca “ben bir sınıfın sırasını yaptırırveririm” deyince Ali Taş okula kabul edilmiş. (E. Ulaş. Alb. Ali Taş.)

BANA ESKİ ÇUMRA İLE İLGİLİ GENİŞ BİLGİ VEREN İLKOKUL 3. SINIF

ÖĞRETMENİM BEDRİYE

DUVARCI’DAN DİNLEDİKLERİM

Hocam Çumra’nın kuruluş yıllarında 1930 yılında İzzetbey Mahallesinde doğmuş. İlkokulu Çumra’da, ortaokul ve liseyi Konya’da okumuş. 1951 yılından itibaren ilkokul öğretmenliğine başlamış. 1952-1962 yılları arasında Okçu’da görev yapmıştır. Babası M. Sabri Ertem Bey Çumra’da dava vekili olarak (Avukat) çalışmış, bir dönem Çumra Belediye Başkan Vekilliği de yapmış birisidir. O dönem Çumra’ya ortaokul kadrosu çıkmış ama yeni ilçede uygun bir bina olmaması sebebiyle kadronun iptal edilmemesi amacıyla İçeri Çumra’da hazır bir binada okul açılmış. Babası o yıllarda bir kış günü belediyeyi kurtların bastığını da anlatmış. Ben de 1955-56 dönemi köyden yürüyerek Çumra’ya gelir, belediye parkı önünden, belediyenin burunlu otobüsü ile İçeri Çumra’ya giderdik. Ortaokulun 2. sınıfında iken dönem arasında Çumra’ya ortaokul, İçeri Çumra ortaokulunun bir şubesi olarak 1957 de açıldı. Biz de Çumra’nın ilk mezunları olduk. Ortaokulda ki eksik öğretmen yerine DSİ’deki Mühendislerin derslerimize girdiğini hatırlıyorum.

ÇUMRA’DA ULAŞIM

O dönem Çumra’nın esas ulaşımı demir-

yoludur. Konya'ya gitmek için demiryolu kenarında kötü bir toprak yol mevcuttu. İstasyona iskele denirmiş.

Celal Karaca Ağabey istasyon müdürü olarak Galip Bey ve Kemal Çavuşu hatırlıyor. Kemal Çavuş Avukat Hüsnü ile ablası öğretmen Hacer hanımın babası imiş.

Trenler ekspres, yataklı, posta gibi yolcu treni olunca istasyonda cümbüş olurmuş. Tren gelmeden yarım saat önce halk istasyonda toplanmış. Orada "Büvet" kahve ocağından çay alıp içerlermiş. Esas şenlik ise Çumra'ya 1936 da gelen göçmenlerden oluşturulmuş bir bando ile olurmuş. Göçmenler arasından bir müzik öğretmeni tarafından çalıştırılmış. Tren gelirken çalınan marşları halk neşe içinde izlermiş.

Çumra 'da demiryolu dışında ulaşım at arabası ile yapılırken araçla ilk taşıma işi Kaymakam Rizeli Mustafa beyin "tenezzüh" denilen pikabı ile olurmuş. Tüm eşya, insan ve malzeme taşınması demiryolu ile yapılmış.

O dönem Karamanlılar, Çumralıları kıskanmış. Orada tren şehirden biraz uzaktan geçermiş. Karaman'dan Konya'ya araba ile gidiş Çumra üzerinden olurmuş. Çumra'da Çarşamba barajı üzerindeki tahta köprüden geçerek giderlermiş. Karaman'dan her sabah Konya'ya giden ve akşam dönen 18 kişilik bir otobüs alınınca "ne büyük bir araç, 18 kişiyi taşıyan otobüs olur mu?" diye konuşulmuş.

Burada Hasan Hüseyin Çelik Amca'nın bir anısını anlatayım:

Çumra'nın ilk Hâkimi Aksekili Zeki beydir. Hâkim Zeki Bey sert birisidir, elinde bastonuyla da hava atarmış Çumra sokaklarında. Zeki bey Çumra Merkez Cami karşısında bir ev yaptırır ve bahçesine meyve ağaçları diktirmek ister. Araştırır, bu işten en iyi anlayanda H. Hüseyin amcadır. Bir mahkeme sonrası isteğini ona söyler, bahçesini gösterir. Hâkim Beyin Belediye Başkanı Rakım Çumralı ile arası iyi değilmiş. Fidanlar Konya'dan getirilecek. H. Hüseyin Amca Belediye Başkanından at arabasını ister. Bir gün arabacı Mehmet Çavuş arabası ile H. Hüseyin amca Pejo bisikleti ile Konya'ya hareket ederler. Demiryolu yanındaki toprak yoldan H. Hüseyin amca 1.5 saatte Konya'ya varır. Meram'daki bir fidancıdan çok güzel fidanlar alır, kendisinden sonra gelen at arabası ile fidanları Çumra'ya gönderir. Kendiside işlerini gördükten sonra yine bisikletiyle Çumra'ya hareket eder. Ara-

badan önce Çumra'ya ulaşır. Fiyatını da az gösterdiği fidanları Hâkim beyin bahçesine dikerler. Hâkim bey çok memnun kalır. Böylelikle H. Hüseyin amcanın ve Rakım Çumralı'nın Hâkim beyle ilişkileri düzelir. Ağaçların sulanması için atla kuyudan su çeken sistemi de kurarak ilişkileri çok daha iyi olur.

ÇUMRA'DA SOSYAL HAYAT

Çumra'nın ilk yıllarının sosyal hayatını yine Celal Karaca ağabeyden dinleyelim: "Çumra İlk yıllarında erkekler akşamları herkes kahvede toplanırdı. Hatta Kaymakam dahi diğer memur ve halkın arasında olur, oyun oynardı.

Öğretmenlerin yanında Ali Özköylü, Sarraf Ulutaş, Ahmet Veziroğlu ile oyun oynardık. Oyunlar; konken, yanık, 51, domine ve aznifti. Ben çocukluğumda top, bisiklet, çember, uçurtma, bilye, topaç, çelik-çomak, hotik, sek-sek, yüksek atlama gibi oyunlar oynardım, mevsimine göre...

Memurlar tarafından 1942-43'de Hâkim Hayati zamanında bir kulüp kuruldu, ancak dağıldı. Daha sonra bizler küçük bir odaya, herkesin getirdiği masa sandalyelerle bir şehir kulübü kurduk. Hasan Koyuncu, Hâkim Şefik, 2 Banka Müdürü, ben, Rüstem, Öğretmen Orhan Anadolu ile birlikte. Gündüz işlerimizi bitirdikten sonra orada toplanır, oyun oynar, sıkılmazdık. Oyunda küçük rakamlarda para da olurdu.

Kadınlar ise gündüzleri bir araya gelirdi. Çoğunlukla memur hanımların olduğu bu toplulukta tombala falan oynanırdı. Erkeklerin bazıları Rüstem gibi meyhaneye düşkünlüler.

ÇUMRA'NIN TİCARETİ HAYATI

Çumra'nın ilk yıllarında açılan kasap, bakkal, kahvehane, fırın gibi yerlerle ticari hayat başlamış ve artan nüfusla birlikte birçok iş yeri açılmıştır.

Şimdiki Sabancı Öğretmenevinin olduğu yerde Cemil Efendi'nin bakkal dükkânı varmış. Hükümet binasına giden sol köşede buğday tüccarı Nezir Efendi'nin de ortağı olduğu 2 kapılı bir kahvehane varmış. Baraj Caddesinde Deli Yaşar'ın babası Kürekcî İsmail'in de çalıştığı Abdullah beyin fırını varmış. Sayıcıların yaptırdığı 3 dükkânı; Seydi Bey, Kuzu ve Kürt Kemal dükkân olarak kullanmışlar. Köşede Karkınlılar 2 katlı bir bina yaptırırlar. Bunun 2. Katı PTT, alt katı ise ön ve arkada iki kapısı olan kahvehaneymiş.

Celal Karaca Ağabeyin babası Adli teşki-

lattan 1932-33 yıllarında ayrılarak ticarete başlamış. Her türlü yeni aleti Çumra'ya onlar getirmiş. Gaz ocağı, lüks, elektrik malzemeleri, radyo gibi...

Ereğlili Derviş Bekaroğlu'nun da bir bakkal dükkânı varmış.

İstasyon yanındaki kapalı alanda birkaç kişinin buğday ticareti yaptığını biliyoruz. (Nezir efendinin, Hasan Konyalı'nın, H. Hüseyin Çelik'in.)

Bunun yanında çeşitli mesleklerle ilgili iş yerleri varmış. Berber Şaban Amcanın dükkânı gibi...

O YILLARDA ÇUMRANIN MEŞHUR VE ZENGİNLERİ

Sayıcılar (Abdurrahman ve Mehmet)

Kemal Karaca (Kürt Kemal) ve ailesi

Ağahlar (Petrolcü ve değirmenci)

Rakım Çumralılar

Hasan Koyuncu

Petrolcü Rüstem

Erdoğan Bakkalbaş ve ailesi

Hasan Hüseyin Çelik

Fırıncı Hüsamettin

ÇUMRA'DA SİYASİ HAYAT

Bilindiği gibi 1950'li yıllara kadar CHP iktidarda idi. İlk Belediye Başkanı Rakım Çumralı, 1950 de, Rüstem Bey Belediye Başkanı olmuş. Ali Özköylü de bir süreliğine Belediye Başkanlığı yapmış.

Celal Karaca ağabeyin babası Kemal Karaca Amca bir dönem Halk Evi Müdürlüğü ve Belediye Encümenliği yapmış.

Çok partili döneme geçince DP İlçe Başkanı Hasan Koyuncu olur. Ali Rıza Ercan'da 1950 seçimlerinde bir dönem Demokrat Partiden Konya milletvekili olarak görev yapmıştır.

1950'li yıllarda Çumra siyasi hayatında önemli roller alan şahıslar şunlardır:

Cemil Efendi, Ali Özköylü, Kemal Karaca, Veziroğlu, Sarıtepe, Çete, Pala Mehmet, Sayıcılar, Güdüller, Hasan Koyuncu...

1936 da gelen göçmenlerin bir kısmı da Demokrat Partiyi desteklemişler.

Celal Karaca ağabey önce siyasete girmek istememiş. Hukuk Fakültesinden sonra İstanbul'da Avukat olarak çalışırken; büro ortağı Avukat Ertuğrul Akça imiş. O dönem DP'lilerin Avukatlığını yapan Ertuğrul Akça ile Yassıda'ya da gitmiş. Ertuğrul Akça daha sonra DP'den Milletvekili olunca Celal Karaca'yı adaylık için İstanbul'a çağırmasına rağmen kabul etmemiştir. 1957'ye kadar Millet Partisinin Çumra İlçe Başkanlığını yapmıştır. (1 yıl kurucu, 1 yılda başkanlık yapmıştır.)

Rakım Çumralı'nın kardeşi, Hâkim Sedat Çumralı CHP'den 2 dönem milletvekilliği, 1 dönem de Adalet Bakanlığı yapmıştır.

12.05.2024

KONYA

19 MAYIS 1919'A GİDERKEN

METİN
EREN

“Y a Almanlar harbi kazansaydı, o bitik halimizle ne olacaktık? Bir gün Harekât Şubesi

Müdürü İsmet Bey, kendisi ile çalışan bir Alman yüksek subayına der ki:

- Canım siz kalabalıksınız. Sanayicisiniz. Belçika da öyle. Onu kendinize mi katacaksınız? Yahut aynı haldeki Avrupa memleketlerini mi? Zaferden sonraki kazancınız ne olacak?

Subay bu konu üzerinde konuşmayı adet etmiş olacaklar ki ağzından kaçıriverir.

- Die Turkei! (Türkiye)”

[...]

Bir devletin batış günlerinde idik. Dünyu-u Umumiye İngiliz Daimler Vekili Sir Adam Block, 1914'de harbe girmemiz üzerine İstanbul'dan ayrılacağı zaman şöyle demişti:

- Eğer Almanya kazanırsa siz de Alman kolonisi olacaksınız. Eğer İngiltere kazanırsa mahvoldunuz (Falih Rıfkı Atay, Çankaya).”

Yukarıdaki iki örnek hem müttefik bildiklerimizin hem de düşmanlarımızın gerçek niyetlerini anlamak bakımından manidardır. İşin ilginç tarafı, bazı safdiller dışında herkes durumun farkındadır ve hiç kimsenin durumu değiştirmeye gücü yetmez. Osmanlı Devleti freni patlamış bir kamyon gibi savrulmaktadır.

Niyetim Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesinin nedenlerini sorgulamak değil. Birçok tarihçi bu konuda yazıyorlar zaten. Ortada somut bir gerçeklik var. Şu veya bu nedenle Osmanlı Devleti bu savaşa girmiş, bazı cephelerdeki savaşları kazansa da müttefikleriyle birlikte bu savaştan yenik çıkmıştır.

“Yıldırım Orduları Grubu Komutanı Mustafa Kemal harbin bittiğini ve düşman devletleriyle mütareke imzalandığını Sadrazam ve Başkumandanlık Genel Kurmay Başkanı İzzet Paşa'nın telgrafıyla öğrenir ve 30 Ekim 1918 akşamı Ege adalarından Limni'nin Mondros limanında imzalanan ve 25

maddeden ibaret olan mütarekenin bir suretini alır.”

[...]

“Mütareke metninin Adana'da Mustafa Kemal'in eline geçtiği gün, Türkiye'nin başlıca harp mesulleri ve İttihat ve Terakki'nin mutlak hakimleri olan Talât Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa bir Alman ekibi tarafından idare edilen eski bir denizaltı ile İstanbul'dan ayrılıyorlardı. Bunların hepsi yurt dışında ve yabancı kurşunlarla can verdiler. Gene onlarla beraber kaçan ve komitacılık işlerini yürüten Dr. Bahaeddin Şakir Dr. Nazım Beylerden birincisi gene yabancı bir kurşuna kurban gitti. Dr. Nazım yurda dönebildiyse de İzmir Suikastıyla ilgili görülerek asıldı” (Tek Adam, Cilt 1, Şevket Süreyya Aydemir).

Savaş bitmiş, hem VII. Ordunun hem de Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığının kaldırıldığı bildirilmişti. Mustafa Kemal Harbiye Nezareti emrine alınmıştı ve İstanbul'a dönmesi isteniyordu.

“13 Kasım 1918 günü Adana treninden inip Haydarpaşa rıhtımına çıkınca karşılaştığı manzara şuydu: 55 düşman gemisi zafer bayraklarını açarak İstanbul limanına girmektedir. Bütün karşı sahiller Rumların, Yahudilerin, Levantenlerin sarhoş çığlıkları ve palikarya naralarıyla çınlar. Ama bu manzara karşısında bu hava içinde kılı bile kıpırdamadan “Geldikleri gibi giderler!” diyebilen adam, işte bu Tek Adam'dı”. (Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam Cilt 1)

Mustafa Kemal Osmanlı Devleti'ni içine düştüğü bu durumdan kurtarmak için kendisini ortaya koymaya hazırdır. Ama nasıl? Talât Paşa'dan sonra kurulan İzzet Paşa hükümetinde Harbiye Nazırı olması düşünülmektedir. Böyle bir görüve, kendi fikirlerini hayata geçirmek için sıcak bakmaktadır. Fakat İstanbul'a gelince İzzet Paşa hükümetinin

istifa ettiğini öğrenir. Tevfik Paşa'yla çalışmak istemez. Zaten Tevfik Paşa'nın Mustafa Kemal'e kabinede görev vermek gibi niyeti yoktur.

Mustafa Kemal ve arkadaşları arasında yavaş yavaş İstanbul'da fazla bir şey yapılamayacağı fikri oluşmaya başlamıştır. Fakat İstanbul Hükümetinin sağladığı fırsatlardan da yararlanmaktan kaçınmazlar. Harbiye'den ve Suriye'deki VII. Ordu komutanlığı sırasında arkadaşı olan Ali Fuat Paşa aracılığıyla Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey ile tanışır. Ali Fuat Paşa, Mustafa Kemal'e aktif bir görev verilmesinin yollarını açmaya çalışmaktadır. Bu yolun açılmasında Mehmet Ali Bey'in önemli bir etkisi olur.

Bir gün Harbiye Nazırı Şakir Paşa Mustafa Kemal'i makamına çağırır. Önüne bir dosya uzatıp incelemesini ister. Bu dosyada Samsun ve çevresindeki birçok Rum köyünün her gün Türklerin saldırısına uğradığı yazmaktadır. Kendisinden istenilen durumun böyle olup olmadığını öğrenmesi ve gerekli tedbirleri almasıdır. Mustafa Kemal bu fırsatı çok iyi değerlendirir. Görev talimatına yetkilerini genişleten iki madde daha ekleterek onaylatmak üzere sadrazama getirir. Sadrazam imzalamaz. Harbiye Nazırı Şakir Paşa ise sadece mühürlemekle yetinir. Mustafa Kemal mühürlü belgeyi cebine koyar. Kendisiyle beraber yola çıkacak arkadaşlarıyla- bunların arasında Miralay Kâzım Bey (Kâzım Dirik), Miralay Refet Bey (Refet Bele), Dr. Refik Bey (daha sonra Başbakan olacak olan Refik Saydam)- birlikte hazırlıklara başlar. Hepimizin bildiği gibi Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da silâh arkadaşlarıyla Samsun'a çıkar.

Bundan sonrası, Turgut Özakman'ın deyimiyle tam bir "Şu Çılgın Türkler" hareketidir. Hem işgalcilerle hem de onlara teslim olan dönemin son Osmanlı yönetimine karşı savaşır. Hasan İzzettin Dinamo bu savaşa "Kutsal İsyan" adını verir. Gerçekten de dönemin koşulları göz önüne alındığında Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yapılan "Ulusal Kurtuluş Savaşı" tam bir çılgınlıktır ve resmen -filen kalmamış olmasa bile- devlet otoritesine karşı bir isyandır. Devleti yönetenler bu isyanı bastırmak için ellerinden geleni yapmakta haklıdır. Çünkü savaştan yenik çıkmışlar, bir antlaşma imzalamışlardı. Savaş kaybeden diğer devletler gibi

uluslararası hukuka göre antlaşmanın şartlarını yerine getirmek zorundaydılar. Zaten Mustafa Kemal Paşa'yı da bu amaçla Samsun'a göndermişlerdi. Ama Mustafa Kemal Paşa tam tersini yaptı, özellikle işgal altındaki bölgelerdeki halk direnişlerini görmezden gelemezdi. Yapılacak şey, bu direnişleri düzene sokmak ve tek bir hedefe yönlendirmektir. 19 Mayıs 1919 Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar giden yeni bir dönemin başlangıcı oldu.

...

Ulusal Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlanmış Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Gazi Mustafa Kemal Atatürk 15- 20 Ekim 1927 tarihlerinde Cumhuriyet Halk Fırkasının İkinci Büyük Kurultayında kürsüden okuduğu Nutuk adlı eserine şu cümlelerle başlar "1919 Mayısının On Dokuzuncu Günü Samsun'a çıktım. Memleketin genel durumu ve görünüşü şöyleydi" der ve devam eder... Nutuk'un sonunu günümüz Türkçesiyle şu sözlerle bağlamıştır:

"Efendiler, bu söylevimle millî varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin bağımsızlığını nasıl kazandığını ilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan millî ve çağdaş devleti nasıl kurduğumu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaştığımız sonuç, asırlardan beri çekilen millî felaketlerin yarattığı uyanıklığın eseri ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir.

Bu sonucu Türk gençliğine emanet ediyorum."

Nutuk, Atatürk'ün gençliğe hitabesiyle sona erer. O zamanın gençleri benim yaştakilerin dedeleri oluyor. Şimdi genç evlatlar yetiştirdik. Çoğumuzun torunları var. Sorgulamamız gereken şu: Atatürk'ün emanetine yeterince sahip çıkabildik mi?

EYÜP SABRİ HAYIRLIOĞLU (Diyabet İşleri Başkanı)

**SEDAT
ULUPINARLI**

Osmanlının son dönemlerinde Konya topraklarında dünyaya gelen, eğitimi, gayreti, ilmi, siyaseti ve diğer çalışmalarıyla bu millete hizmet eden Çumra kökenli büyüklerimizden birisidir Eyüp Sabri Hayırlıoğlu.

1886 yılında Konya'da doğdu ve aslen Çumra ilçesi İçeri Çumra Kasabası nüfusuna kayıtlıdır. Hayırlıoğlu Mehmed Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini yaparken Kur'an'ı da hıfzetti. Ardından Konya Ziyâiye Medresesi'ne devam ederek Sivashlı Ali Kemâlî ve Yalvaçlı Ömer efendilerden ders görüp icazet aldı. Daha sonra Konya'da yeni açılan Darülfünun-ı Osmânî'nin Hukuk Şubesi'ni birincilikle bitirdi (1911).

Yakın arkadaşı Mûsâ Kâzım Efendi ile birlikte gittiği İstanbul'da Dârülfünun'da müderris muavinliği imtihanını kazandı. Bir süre müderris muavinliği yaptıktan sonra istifa ederek memleketine döndü. Ardından Uşak Bidâyet Mahkemesi müdde-i umumiliğine tayin edildi (1913). Altı yıl sürdürdüğü bu görevinden de ayrılarak Konya'da bir müddet avukatlık yaptı; Konya vilâyet ve belediye encümen üyeliklerinde bulundu. Konya bölgesinde çıkan "Delibaş İsyanı"nın bastırılmasında önemli roller oynadı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi II. dönem (1923-1927) Konya mebusu seçilen Eyüp Sabri, Halk Fırkası grubu toplantılarında ve mecliste yaptığı konuşmalarda Teşkilât-ı Esâsiyye Kanunu'nun tâdili ve Cumhuriyet'in ilânını savundu. Ayrıca Cumhuriyet'in ilânının ve Atatürk'ün Cumhurbaşkanı seçilişinin 101 pare top atışıyla kutlanması yönündeki teklifi de kabul edildi. III. dönemde meclise giremeyen Hayırlıoğlu Konya'da tekrar avukatlığa başladı. Bu arada ticaretle de meşgul oldu.

1946 yılında Demokrat Partinin Konya İl Teşkilatının kurulmasında ön-

cülük yapan Hayırlıoğlu bürokrat olarak hizmet ettiği yıllarda Konya ve bölgesi için yapılan çalışmalara ve yatırımlara aktif olarak katılmış ve bölgeye hizmet etmeye çalışmıştır.

Ahmet Hamdi Akseki'nin vefatı üzerine Diyanet İşleri başkanlığına getirilen (1951) Hayırlıoğlu, 22 Kasım 1951 tarihli Bakanlar Kurulu kararı uyarınca mâbed dışında "ruhanî elbise" giymesine izin verilen ilk Diyanet İşleri başkanı oldu. Rahatsızlığı sebebiyle başkanlık görevinden emekliye sevk edildikten dört ay sonra vefat etti (8 Ekim 1960) ve Ankara'da Cebeci Asrı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Kaynak:(TDV. İslam Ans... Veli Ertan, "Sâbık Diyanet İşleri Başkanı Eyyüp Sabri Hayırlıoğlu", Diyanet Dergisi, VII/77, Ankara 1968, s. 227-228.)

